

грунтавых вод, мацаванне сценак катлаванаў, пагрузка і разгрузка матэрыялаў і інш.; падрыхтоўча — падрыхтоўка буд. пляцоўкі, нарыхтоўка матэрыялаў, стварэнне сан.-быт. умоў для работы і інш. Часта Б.р. класіфікуюць па інш. адзнаках: адвальныя, вышукальныя, дарожна-буд., падводна-тэхн., палевыя і шпунтовыя, скрытыя работы (гл. адпаведныя арт.), а таксама зімовыя, падземныя і інш. Б.р. выконваюцца спецыялізаванымі (для аднаго віду работ) і комплекснымі брыгадамі. Арганізуюцца паслядоўным, паралельным, паточным ці камбінаваным метадамі ў адпаведнасці з практамі арганізацыі буд-ва і выгв-сці работ і патрабаваннямі да іх якасці.
Літ.: Основы строительного дела. Мн., 1980. *І.І.Леановіч.*

БУДАЎНІЧЫЯ РАСТВОРЫ. Выкарыстоўваюць для каменнай муроўкі, мантажу зборных бетонных і жалезабетонных канструкцый, аховы метал. канструкцый і закладных дэталей ад карозіі, для гідра-, цепла- і гукаізаляцыі будынкаў і збудаванняў. Атрымліваюць з сумесі *вяжучага рэчыва* (з вадой, часам без яе), дробнага *запаўняльніку* і дабавак (пры неабходнасці). Яны здольныя зацвердзяваць, склейваць каменныя матэрыялы і ўтвараць ахоўныя слаі буд. канструкцый.

Адрозніваюць Б.р.: муравальныя, аддзелачныя (тынкавальныя, дэкаратыўныя) і спецыяльныя (ін'екцыйныя, тампанажныя, гарача-і кіслотаўстойлівыя, рэнтгенаахоўныя, акустычныя); цяжкія (шчыльнасць больш за 1500 кг/м³) і лёгкія (менш за 1500 кг/м³); цэментныя, вапнавыя, гіпсавыя і мяшаныя (цэментна-гліняныя, цэментна-вапнавыя, вапнава-гіпсавыя, палімерцэментныя, цэментна-перхлорвінілавыя). Б.р. рыхтуюць звычайна на аўтаматызаваных растворных з-дах і вузлах, дастаўляюць на буд. аб'екты ў спец. аўтацыстэрнах або аўтамабільна-самазвалах. Для зімовай муроўкі і тынкоўкі ў сумесь уводзяць процімарозныя дабаўкі, для павышэння тэхнал. якасцей і тэхн. характарыстык — пластыфікавальныя і паветраўляльныя дабаўкі. У дэкар. Б.р. дабаўляюць святло-, шчалолача-і кіслотаўстойлівыя пігменты, спец. запаўняльнікі.
І.І.Леановіч.

БУДЗЕВІЧ Іван Іванавіч (н. 25.12.1940, г. Ліда Гродзенскай вобл.), бел. вучоны ў галіне біятэхналогіі с.-г. жывёл. Чл. кар. ААН Беларусі (1996). Д-р с.-г. н. (1992), праф. (1996). Скончыў Гродзенскі с.-г. ін-т (1968). З 1972 у Бел. НДІ жывёлагадоўлі. Навук. працы па праблемах біятэхналогіі трансплантацый эмбрыёнаў у малочным і мясным статках, доўгатэрміновым захаванні зародкаў (крыякансерваванне) і стварэнні крыябанка эмбрыёнаў высокакаштоўных генатыпаў буйн. раг. жывёл.

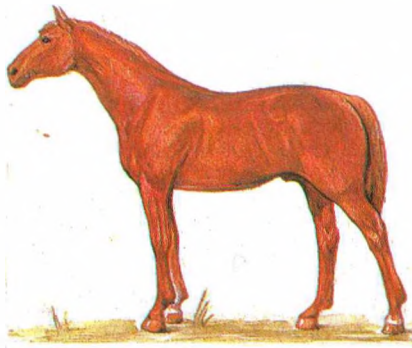
Тв.: Состояние естественной резистентности телат, полученных методом трансплантации эмбрионов (у саўт.) // Науч. основы развития животноводства в Республике Беларусь. Мн., 1993. Вып. 24; Крיוконсервирование эмбрионов куриногo рогатогo скота молочных и мясных пород (у саўт.) // Тамсама. 1994. Вып. 25.

БУДЗЕЎСКАЯ (сапр. Г а н ч а в а) Адрыяна (13.12.1878, г. Добрыч, Балгарыя — 9.12.1955), балгарская актрыса. Нар. арт. Балгарыі (1953). Скончыла тэатр. вучылішча Малога т-ра (Масква, 1899). Да 1926 у трупe «Сляза і смех» (Нар. тэатр, Сафія). Салзейнічала станаўленню рэаліст. акцёрскага мастацтва

ў Балгарыі. Сярод роляў: Рада («Пад прыгнётам» І.Вазова), Свякроў («Свякроў» А.Страшымірава), Нора («Нора» Г.Ібсена).

БУДЗЕЊАЎСКАЯ ПАРОДА верхавых коней. Выведзена ў 1921—48 на конных з-дах Растоўскай вобл. скржаваннем кабыл данскай і часткова чарнаморскай парод з чыстакроўнымі верхавымі жарабцамі. У Расіі і Казахстане выкарыстоўваюць для верхавой язды, на лёгкіх трансп. і верхавых работах, для паляпшэння пагалоўя рабочых коней; на Беларусі — у конным спорце.

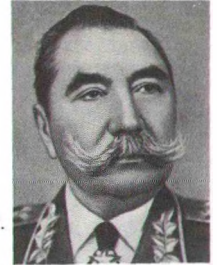
Коні буйныя, склад цела гарманічны, выш. ў карку 162—166 см, галава прапарцыянальная з прамым профілем, шыя доўгая прамая, спіна кароткая прамая, канечнасці сухія моцныя. Масць рыжая, часам бурая ці гнядая. Вызначаецца высокімі спарт. якасцямі: рэкордная рэзвасць у гладкіх скачках на 1600 м — 1 мін 43,4 с.
М.А.Гарбукоў

Жарабец будзёнаўскай пароды.

БУДЗЕННЫ Сямён Міхайлавіч (25.4.1883, хутар Казюрын Пралетарскага р-на Растоўскай вобл. — 26.10.1973), савецкі ваенны і дзярж. дзеяч. Маршал Сав. Саюза (1935), тройчы Герой Сав. Саюза (1958, 1963, 1968). Скончыў Ваен. акадэмію імя Фрунзе (1932). Уздзельнік рус.-японскай і 1-й сусв. войнаў (быў узнагароджаны 4 Георгіеўскімі крыжамі). Летам 1917 разам з Каўказскай кав. дывізіяй прыбыў у Мінск, выбраны старшынёй палкавога і чл. дывізіённага к-таў. Пад кіраўніцтвам Б. 1-я брыгада Каўказскай дывізіі разам з рэўкомам аршанскіх чыгуначнікаў раззброіла 5 эшалонаў харнілаўскай «дзікай» дывізіі, якая праз Оршу накіроўвалася на барачбу з рэв. Петраградам. У час. грамадз. вайны сфарміраваў у 1918 конны атрад, які перарос у дывізію. З 1919 камандзір у Чырв. Арміі коннага корпуса і створанай на яго базе Першай Коннай арміі. У Вял. Айч. вайну камандуючы групай армій рэзерву Галоўнакамандавання, галоўнакамандуючы войскамі Паўд.-Зах. і Паўн.-Каўказскага напрамкаў, камандуючы Зах. рэзервовым і Паўн.-Каўказскім франтамі, кавалерыяй Узбр. Сіл СССР. Канд. у чл. ЦК КПСС у 1934—39 і з 1952. Чл. ЦК КПСС у 1939—52. Чл. ВЦВК, ЦВК

СССР. Дэле. Вярх. Савета СССР з 1937. Чл. Прэзідыума Вярх. Савета СССР з 1938. Адзін з арганізатараў масавых рэпрэсій 1930 — пач. 1950-х г. сярод ваенных.

С.М.Будзённы.

БУДЗІ (Budi) П'етэр (1566—1622), дзеяч албанскага вызв. руху, епіскап (з 1621) Сапы і Сарданіі (Паўн. Албанія). Дамагаўся «албанізацыі» каталіцкай царквы зямляўніцтвам царк. пасада мясцовымі ўраджэнцамі. Імкнуўся да вызвалення Албаніі ад тур. прыгнёту і разлічваў на дапамогу папы рымскага і еўрап. дзяржаў, распрацаваў план агульнаалб. паўстання супраць Асманскай імперыі, які не быў падтрыманы Ватыканам. Перакладаў духоўную л-ру на алб. мову. Аўтар рэліг. твораў «Дакрына і катэхзіс» (1618), у якім змясціў 10 сваіх вершаў.

БУДЗІВІД, князь ВКЛ 2-й пал. 13 ст., брат *Будзікіда*.

БУДЗІКІД, князь ВКЛ у 13 ст. Упамінаецца ў Іпацьеўскім летапісе пад 1289, калі ён са сваім братам Будзівідам аддаў

г. Ваўкавыск валянскаму кн. Мсціславу Данілавічу, каб захаваць з ім мір. У некаторых ням. хроніках Б. выступае пад імем Путувера і Лютувера. Апошні ўпамінаецца ў хроніцы П.Дусбурга пад 1291 як князь літоўскай, бацька *Віцены*. Магчыма, Б. пасля смерці кн. *Трайдзенья* разам з братам стаў вял. князем. Перадача Ваўкавыска магла азначаць паступовую страту Новагародскай зямлэй сваёй дамінуючай ролі ў ВКЛ.

М.І.Ермаловіч.

БУДЗІЛА Іосіф, ваенны дзеяч Рэчы Паспалітай, пісьменнік-мемуарыст 17 ст. Быў мазырскім харунжым, каралеўскім палкоўнікам і інш. З 1607 знаходзіўся ў лагеры Лжэдзімтрыя II. У 1611—12 удзельнічаў у баявых аперацыях па захопе і ўтрыманні Масквы (адзін з гал. военачальнікаў польск.-літ. гарнізона ў горадзе). Пасля здачы Масквы рус. ваяводу Дз. Пажарскаму сасланы ў Ніжні Ноўтарад, зняволены ў турму (1612—19). Яго дзённым «Гісторыя Дзімтрыя фальшывага» — важная дакумент. крыніца для вывучэння т.зв. смутнага часу. Яго літ. помнік вылучаецца вобразнасцю мовы, дынамізмам у апісанні гіст. падзей, яркімі аўтарскімі ацэнкамі, багаццем інфарм. матэрыялу.